

Деякі аспекти діяльності консула

при посвідченні заяв про прийняття спадщини та відмову від неї

Є. Є. Фурса

здобувач кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті дано комплексний аналіз законодавства, що регламентує повноваження консула з приводу прийняття спадщини чи відмови від неї. Запропоновано узгодити норми матеріального права із нотаріальною процедурою з метою її комплексної регламентації. Проаналізовано консульську практику з вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із спадкуванням.

Ключові слова: консул, прийняття спадщини, відмова від спадщини, засвідчення підпису, нотаріальна процедура.

В статье дан комплексный анализ законодательства, которое регламентирует полномочия консула в отношении принятия наследства или отказа от него. Предложено согласовать нормы материального права с нотариальной процедурой с целью ее комплексной регламентации. Проанализирована консульская практика совершения нотариальных действий, связанных с наследованием.

Ключевые слова: консул, принятие наследства, отказ от наследства, засвидетельствование подписи, нотариальная процедура.

The complex analysis of legislation which regulates plenary powers of consul on acceptance

of statement about taking of inheritance or refuse over him is given in the article. It is suggested to co-ordinate the norms of material law with notarial procedure with the purpose of its complex regulation. Consular practice of feasance of notarial actions is analysed related to the inheritance.

Keywords: *consul, acceptance of inheritance, disclaimer of inheritance, attestation a signature, notarial procedure.*

Питанням прийняття спадщини або відмови від неї (з точки зору матеріального права) присвячували свої роботи такі українські вчені, як Ю. О. Заїка, Є. О. Рябокони [1], О. Є. Кухарев [2] та ін.

Процедурні питання прийняття нотаріусом заяв про прийняття спадщини або відмову від неї розглядали С. Я. Фурса, Є. І. Фурса [3]. Російські вчені Т. І. Зайцева, П. В. Крашенінников лише згадували про те, що правом видачі свідоцтва про право на спадщину (підставою якого є подана нотаріусу спадкоємцем заява про прийняття спадщини. – Є. Ф.) згідно з основами законодавства про нотаріат наділені також консульські установи [4]. В. В. Гушин та Ю. А. Дмитрієв досліджували прийняття спадщини та відмову від неї у контексті норм матеріального права й діяльності нотаріуса щодо прийняття таких заяв і судову практику з цих питань [5].

Щодо консулів, то процедурні питання прийняття заяв про прийняття спадщини та відмову від неї фактично не вивчалися. Тому нині відсутні комплексні спеціальні наукові дослідження консульської практики із вчинення нотаріальної дії з видачі свідоцтва про право на спадщину та процедури такого провадження, яка потребує істотного вдосконалення, а також інших правочинів, які мають безпосередній вплив на оформлення тако-

го свідоцтва, зокрема, прийняття та посвідчення заяв про прийняття спадщини і відмову від неї, а також відкликання таких заяв. Сьогодні, коли значна частина українців перебуває за кордоном, виникла необхідність узгодження норм матеріального права, зокрема, міжнародного приватного із процесуальними нормами, які регламентують процедуру вчинення консулом таких нотаріальних дій.

Тому нашою метою є аналіз норм матеріального права, норм законодавства про нотаріат, які регламентують процедуру прийняття заяв про прийняття спадщини або відмову від неї та їх відкликання як в нотаріальному, так і консульському порядку. При цьому вважаємо доцільним проаналізувати консульську практику, а також простежити в дії норми міжнародного та іноземного права деяких країн, які мають істотний вплив на посвідчення консулом правочинів, що стосуються цих питань. Також на науковому рівні запропонуємо певні моделі, шляхи вирішення конкретних життєвих ситуацій, з якими консул стикається при вчиненні таких нотаріальних дій, зокрема, при видачі свідоцтва про право на спадщину, розробимо зміни й доповнення до законодавства, яке регламентує процедуру вчинення цього нотаріального провадження.

Згідно зі статтею 38 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон) [6], Консульського статуту України [7] і Положення про порядок вчинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах і консульських установах України (далі – Положення) [8] консулам надані повноваження щодо видачі свідоцтва про право на спадщину, проте із аналізу норм Цивільного кодексу України (далі – ЦК) [9] вбачається, що лише нотаріус видає свідоцтво про право на спадщину, тобто серед суб'єктів, які наділені такими повноваженнями, консу-

ли не згадуються. Проте, якщо спадкодавець – громадянин України проживав за кордоном і там помер, і за кордоном знаходилось усе його майно або основна його частина, зокрема, майно, яке підлягає реєстрації, наприклад, нерухоме та інше, то спадщина має відкриватися за останнім місцем проживання спадкодавця (ч. 1 ст. 1221 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)). І в цьому випадку, за положеннями ЦК України саме український консул має відкривати спадкову справу та видавати свідоцтво про право на спадщину після смерті українського громадянина.

Разом з тим згідно зі статтею 70 Закону України «Про міжнародне приватне право» спадкові відносини регулюються правом держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання, якщо спадкодавцем не обрано в заповіті право держави, громадянином якої він був. Отже, громадянам України для розпорядження належним їм майном, яке знаходиться за кордоном, на випадок смерті необхідно не тільки написати заповіт, а й вказати у ньому, що вони бажають, щоб до належного їм майна застосовувалось законодавство України.

Однак така гіпотеза є хибною тому, що Закон України «Про міжнародне приватне право» не підлягає застосуванню за межами України, а діє тільки в нашій країні. Спроба застосувати його до іноземних громадян так само не дасть позитивних результатів, оскільки іноземні консули не мають права видавати свідоцтва про право власності на об'єкти нерухомості в Україні через те, що на підставі таких свідоцтв не може бути здійснена державна реєстрація цих об'єктів.

Україна згідно зі статтею 70 Закону України «Про міжнародне приватне право» взяла на себе зобов'язання рахуватися з останньою волею заповідача і враховувати його волю, висловлену

в заповіті, щодо застосування права держави, громадянином якої він був. Проте наша правова система не передбачає можливості сприймати діяльність іноземного консула щодо видачі свідоцтв на нерухоме та інше майно, яке підлягає державній реєстрації, тому в такому аспекті заповіт не вважатиметься чинним.

Отже, з великою долею ймовірності можна припустити, що в ст. 70 Закону України «Про міжнародне приватне право» допускається застосовувати волю заповідача в частині спадкування і стосовно обумовлених ним спадкоємців, відказоодержувачів або інших осіб, наділених в заповіті відповідними правами, та щодо виконання встановлених у ньому обов'язків.

Якщо ж положення про застосування іноземного права за волею заповідача «підсилюється» нормами міжнародних договорів, чинних для України та водночас для країни, під юрисдикцією якої перебував заповідач, то це положення не викликає дискусій в силу перевагування норм іноземного права над законодавством України.

Але положення статті 70 Закону України «Про міжнародне приватне право» щодо застосування іноземного права не можна розцінювати в Україні як абсолютне і виникає колізія зі ст. 1241 ЦК України, де має місце визначальне положення «... незалежно від змісту заповіту...». Тобто у разі регламентування правовідносин з іноземним елементом двома законами України, змістовні переваги, на нашу думку, на боці ст. 1241 ЦК, що обумовлюється ч. 2 ст. 4 ЦК, де ЦК визнається основним актом цивільного законодавства України. Більше того, державою гарантується право на спадкування певним спадкоємцям, перелік яких встановлений у ст. 1241 ЦК, і перекреслюється можливість обійти українське законодавство для позбавлення

права зазначених у цій нормі осіб права на обов'язкову частку, зрозуміло, що це стосується тільки членів сім'ї спадкодавця – громадян України. Тобто згідно зі ст. 70 Закону України «Про міжнародне приватне право» заповідач вправі обрати для застосування іноземне право і такий вибір буде обов'язковим для спадкоємців з цієї іноземної країни, але для спадкоємців-громадян України в цьому конкретному випадку, на нашу думку, при спадкуванні за заповітом домінуватиме ст. 1241 ЦК України, яка передбачає право на обов'язкову частку, незалежно від волі заповідача.

Проте з наведеного вище, зокрема, Закону України «Про нотаріат», Консульського статуту України та Положення про порядок вчинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах і консульських установах України випливає й інший висновок, а саме про необхідність доповнення ст. 1297 ЦК положенням про те, що консул наділений повноваженнями з видачі свідоцтва про право на спадщину. Але проблема в застосуванні цієї пропозиції лежатиме в площині конкретизації меж співпраці нотаріусів і консулів, тобто закон наділяє обох правом на видачу свідоцтв про право на спадщину, хоча місце відкриття спадщини мусить бути єдиним. Отже, у ст. 1297 ЦК України має застосовуватися положення: «до нотаріуса або до консула».

Однак ця норма потребує уточнення й щодо поняття «обов'язок», оскільки, покладаючи обов'язок на конкретну особу, законодавцем мають бути встановлені терміни його виконання та санкції за невиконання або неналежне виконання. Такої регламентації в законодавстві не запроваджено, отже, маємо визнати, що спадкоємець, який прийняв спадщину, має право, а не обов'язок звернутися до нотаріуса та/або консула за свідоц-

твом про право на спадщину на нерухоме майно.

Тому пропонується викласти назву та зміст ст. 1297 ЦК України у такій редакції: **«Стаття 1297. Право спадкоємця звернутися до нотаріуса, консула за видачею свідоцтва про право на спадщину.»**

1. Спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, майно, яке підлягає реєстрації, корпоративні права, цінні папери, банківські вклади тощо, має право звернутися до нотаріуса або до консула за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на це майно.

Межі повноважень консулів при видачі свідоцтв про право на спадщину вже розглядалися українськими вченими [10], але порядок їх діяльності заслуговує на більш ґрунтовне дослідження, тому й звернемо увагу на цей аспект.

У теорії нотаріального процесу провадження з видачі свідоцтва про право на спадщину відносять за матеріальним критерієм до групи посвідчення безспірного права, а за порядком вчинення (процесуальний критерій) – до багатоетапного нотаріального провадження [11], яке у своєму розвитку проходить декілька етапів, кожний з яких складається з певних стадій. Тому за аналогією, для вчинення нотаріального провадження з видачі свідоцтва про право на спадщину консулу слід здійснити комплекс процесуальних дій, зокрема, отримати від спадкоємців певні безспірні документи, перелік яких передбачений Положенням.

Вважаємо, що сучасна діяльність консулів потребує уточнення на предмет сприяння громадянам в реалізації ними своїх прав через те, що міграція громадян України відрізняється тим, що українці сьогодні проживають не тільки в Європі, а й в Латинській Америці, Канаді, країнах Африки та ін. Тому роль консу-

лів значно зростає, про що свідчить консульська практика. На наш погляд, необхідно створити умови, за яких особиста участь спадкоємців – громадян України в іноземних країнах буде мінімізована через те, що вона обумовлює значні витрати, які не здатна нести значна частина українців.

З урахуванням матеріальної та процесуальної природи цього нотаріального провадження та з метою вдосконалення процедури, згідно з якою консул вчиняє таке провадження, вважаємо доцільним згрупувати усі дії консула, які він має вчинити, з урахуванням стадій нотаріального процесу. Насамперед перша стадія вчинення цього нотаріального провадження полягає в необхідності подання спадкоємцем, який проживає на території України чи на території іншої іноземної держави, письмової заяви про прийняття спадщини. Така заява має бути подана спадкоємцем особисто консулу, якщо спадкоємці проживали разом із померлим за кордоном або можуть туди особисто прибути, щоб подати йому таку заяву.

Проте, якщо спадкоємець не може особисто прибути до консула, він має право направити таку заяву поштою, справжність підпису на такій заяві має бути нотаріально засвідченою (п. п. 3.11.6 Положення). Ця заява не повинна проходити легалізацію, оскільки такий документ оформлений нотаріусом України буде використовуватися консулом України, а дані особи належать до однієї правової системи. Вважаємо, що такі заяви можуть бути передані й через консульський відділ Міністерства закордонних справ України.

Крім того, при оформленні нотаріусом такої заяви для направлення її консулу важливим є дотримання певних умов прийняття спадщини, які мають враховуватися нотаріусом. Так, ч. 2 ст. 1268 ЦК України не допускається

прийняття спадщини з умовою чи застереженням. Щодо строків, то така заява має подаватися у строки, передбачені ст. 1270 ЦК України. При поданні такої заяви мають враховуватися також положення ст. 1269 ЦК України щодо оформлення заяв від певних осіб. Що ж стосується заяви про прийняття спадщини від імені малолітньої, недієздатної осіб, то вона подається її батьками (усиновлювачами), опікунами (зразок заяви про прийняття спадщини, поданої від імені малолітньої особи [12]). Хоча, як зазначається в літературі, закон не містить необхідності подання такої заяви від імені малолітньої особи, але, у свою чергу, надає можливість законному представнику таку заяву подати нотаріусу (а також консулу.– Є. Ф.). Необхідність подання такої заяви може бути викликана бажанням заявити про наявність спадкоємця у разі побоювання приховування наявності малолітнього або неповнолітнього правонаступника співспадкоємцями з метою збільшення їх частки у спадковому майні [13].

Особа, яка досягла 14 років, має право подавати самостійно таку заяву нотаріусу, тобто без згоди своїх батьків або піклувальника та оформляти таку заяву в нотаріуса для подання консулу. Але, як зазначають деякі автори, оскільки у такої особи відсутній документ з фотокарткою, що встановлює її особу, логічним буде залучати до участі у складанні такого документа батька або матір дитини з метою підтвердження особи неповнолітнього [14].

Нічого ні в ЦК України, ні в Положенні не сказано про порядок подання консулові заяви про прийняття спадщини обмежено дієздатною особою. На нашу думку, така заява може подаватися обмежено дієздатним спадкоємцем самостійно без згоди піклувальника, а от щодо отримання та розпорядження спадщиною, то вчи-

нення таких дій можливе лише за згодою піклувальника. Тому це положення має враховуватися консулом при видачі такому спадкоємцеві свідоцтва про право на спадщину і знайти своє нормативне закріплення у Положенні.

Якщо спадкоємцями є й іноземні громадяни, то заява від них про прийняття спадщини, направлена консулу України, має бути належним чином оформлена, тобто легалізована компетентним органом держави їх перебування чи дипломатичною, консульською установою країни перебування спадкоємця.

Але дискусійним серед вчених та практиків є питання про те, чи така заява, яка має бути направлена консулу чи нотаріусу про прийняття спадщини, має посвідчуватися чи на ній має засвідчуватися справжність підпису? Прийняття спадщини є особистісним правом особи, яке вона реалізує шляхом вчинення одностороннього правочину, який здійснюється за певних умов і тягне за собою певні юридичні наслідки. Тому зміст заяви про прийняття має відповідати певним вимогам законодавства, зокрема, ст. ст. 1268, 1269, 1273, 1274 ЦК України, дотримання яких має перевіряти нотаріус, інакше він не може прийняти заяву про прийняття спадщини.

Тому, на нашу думку, під належним оформленням такої заяви слід розуміти не засвідчення на ній підпису спадкоємця, а посвідчення такої заяви як одностороннього правочину, оскільки у теорії нотаріального процесу поняття «посвідчення» та «засвідчення» несуть різне змістовне навантаження. Так, посвідчення безспірних фактів полягає у встановленні нотаріусом існування такого факту, наданні йому юридичної вірогідності, тобто для особи у результаті посвідчення такого факту нотаріусом мають виникнути юридичні наслідки. Щодо засвідчення безспірних фактів – це підтвержен-

ня нотаріусом факту точної відповідності копії оригіналу, факту підпису документа тією особою, прізвище якої зазначається у підписі [15]. Як бачимо, при прийнятті спадщини нотаріус чи консул має посвідчувати волевиявлення спадкоємця на отримання спадщини загалом, а не частково, за відсутності умов та застережень, яке повинно здійснюватися вільно, на власний розсуд, без тиску з боку інших зацікавлених осіб. Тому недостатньо для прийняття спадщини підтвердження факту підпису особи на заяві, прізвище якої зазначається в підписі.

Отже, слід внести зміни до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України та Положення про порядок учинення нотаріальних дій у консульських установах і дипломатичних представництвах України, що такий правочин має посвідчуватися у порядку п. 1 ч. 1 ст. ст. 34 та 38 Закону, а не на такій заяві має засвідчуватися підпис (п. 11 ст. 34 Закону, п. 6 ст. 38 Закону).

З аналізу частини 5 статті 1269 ЦК України вбачається, що особа, яка подала заяву про прийняття спадщини, може відкликати її протягом строку, встановленого для прийняття спадщини. У ст. 1273 ЦК України йдеться про відмову від спадщини, а в ч. 6 цієї норми – про право спадкоємця на відкликання заяви про відмову від прийняття спадщини.

На нашу думку, це різні правові ситуації – розпорядчі дії, тому слід виокремити такі види заяв:

- 1) заява про прийняття спадщини (ст. 1269 ЦК України);
- 2) заява про відкликання заяви про прийняття спадщини (ч. 5 ст. 1269 ЦК України);
- 3) заява про відмову від прийняття спадщини (ст. 1273 ЦК України);
- 4) заява про відкликання заяви про відмову від прийняття спадщини (ч. 6 ст. 1273 ЦК України).

Щодо відкликання заяви про прийняття спадщини, то у Положенні ця розпорядча дія не отримала своєї регламентації. Тобто процедура оформлення консулом такого відкликання заяви, які наслідки, з точки зору процесуального права, воно породжує. На нашу думку, така заява має бути належним чином оформлена, тобто посвідчена і стати підставою для залишення заяви про прийняття спадщини без розгляду, що не позбавить особу можливості повторно звернутися до консула за отриманням свідоцтва про право на спадщину (наприклад, як це питання вирішено у цивільному процесі щодо повернення позовної заяви, якщо позивач до відкриття провадження у справі подав заяву про повернення йому позову, п. 1 ч. 3 ст. 121 ЦПК України). Якщо ж особа виявить бажання до сплину шестимісячного терміну, все ж таки, прийняти спадщину, наприклад, вона не домовилась з іншими спадкоємцями щодо розподілу майна, грошової компенсації її частки тощо, вона може повторно подати заяву про прийняття спадщини, тобто така можливість буде не втрачена.

У підпункті 3.11.7 Положення йдеться про відмову від прийняття спадщини, але не вказано, як має бути процесуально оформлена така відмова від спадщини, які наслідки настануть у разі, якщо заява не відповідає вимогам щодо змісту та форми, не дотримані (пропущені) строки відмови від спадщини, порядок подання такої заяви, тобто, як має діяти консул за таких умов. На нашу думку, відмова від прийняття спадщини має бути оформлена письмовою заявою, яка особисто подається спадкоємцем консулові або шляхом направлення належним чином оформленої заяви, тобто нотаріально посвідченої. Як зазначалось нами вище, оскільки ця заява вміщує розпорядчі дії, вона має по-

свідчуватися як односторонній правочин, оскільки консула цікавить не лише той факт, що така відмова зроблена певною особою, а й те, що така заява повинна відповідати нормам матеріального права, зокрема, умовам такої відмови, які передбачені ст. 1274 ЦК України. Інакше консул має відмовити особі у посвідченні такого правочину. На нашу думку, така заява має містити такі реквізити: назву консульської установи, прізвище, ім'я, по батькові спадкоємця (особи, яка виявила бажання відмовитись від спадщини), адресу постійного проживання, тимчасового перебування на консульському обліку, строк дії візи, назву заяви, прізвище, ім'я, по батькові померлого спадкодавця, рік народження, останнє місце проживання, дату смерті, наявність спадкового майна, вказівку про відмову від спадщини (але в цьому пункті консул має роз'яснити особі порядок такої відмови з урахуванням положень ст. 1274 ЦК України).

Якщо спадкування здійснюється за заповітом, то спадкоємець за заповітом може відмовитись від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом, зазначивши його прізвище, ім'я, по батькові. Якщо заповідачем був підпризначений спадкоємець, особа, на ім'я якої складено заповіт, може відмовитись від спадщини лише на користь особи, яка є підпризначеним спадкоємцем. Якщо спадкування здійснюється за законом, то спадкоємець за законом може відмовитись від прийняття спадщини на користь будь-кого із спадкоємців за законом незалежно від черги.

Відмова від прийняття спадщини регламентована у підпунктах 3.11.7, 3.11.8 Положення, але слід зазначити, що цей підпункт Положення фактично дублює норми матеріального права, а сама процедура прийняття такої відмови від спадщини консулом не «розписана»,

хоча Положення про вчинення нотаріальних дій у дипломатичних та консульських установах України є саме процесуальним актом.

Так, у підпункті 3.11.8 Положення йдеться лише про те, що така заява подається консулові, а які вимоги пред'являються до такої заяви – нічого не сказано. Нерозкрита процедура прийняття консулом відмови від прийняття спадщини фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, неповнолітньою особою віком від 14 до 18 років, а також малолітньою та недієздатною особою.

У Положенні йдеться тільки про суб'єктів, які мають сприяти зазначеним вище суб'єктам у реалізації такої відмови від спадщини. Зокрема, у ч. 2 ст. 1273 ЦК України передбачено, що фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника і органу опіки та піклування. Ця норма матеріального права знайшла своє відображення у Положенні, проте важливе значення має порядок оформлення такої згоди піклувальника і заяви про відмову від прийняття спадщини спадкоємцем, який обмежений у дієздатності. На нашу думку, нотаріальна процедура отримання такої згоди від піклувальника потребує певної регламентації, оскільки за ч. 2 ст. 1273 ЦК України, сам обмежено дієздатний спадкоємець може відмовитися від спадщини. Піклувальник може особисто з'явитися до нотаріуса та висловити письмово таку згоду, яка буде підставою для оформлення від імені обмежено дієздатного спадкоємця заяви про відмову від прийняття спадщини, яка, по суті, передбачає собою правочин розпорядчого характеру. Проте в Законі України «Про нотаріат», у Положенні про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України відсутня така процедура. А на-

лежне оформлення такої згоди має істотне значення для охорони спадкових прав обмежено дієздатного спадкоємця, оскільки піклувальник може зловживати своїми правами.

Тому нотаріус, як і консул, при вчиненні цього правочину мають перевірити, чи не надана така згода в результаті тиску, умислу, омани тощо. Крім того, виникає питання – згода піклувальника на відмову від прийняття спадщини обмежено дієздатним спадкоємцем може бути нотаріально посвідчена чи заява про відмову від спадщини має оформлятися за обов'язкової безпосередньої участі піклувальника? Щодо згоди органу опіки та піклування (дозволу – п. п. 3.27. п. 3 Гл. 10 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України), то вона має бути виражена у певній формі, зокрема, у рішенні чи розпорядженні органу, якому підпорядкований орган опіки та піклування.

На нашу думку, у посвідчувальному написі на заяві про відмову у прийнятті спадщини обов'язково має бути вказівка на те, що підставою для такої відмови є згода піклувальника і дозвіл органу опіки та піклування.

Щодо відмови від спадщини та правових наслідків такої відмови, то консул повинен роз'яснити спадкоємцеві та піклувальнику зміст ст. 1275 ЦК України з урахуванням виду спадкування за заповітом чи законом.

Те, що заява про прийняття спадщини, заява про відкликання заяви про прийняття спадщини, заява про відмову від прийняття спадщини та заява про відкликання заяви про відмову від прийняття спадщини є різними інститутами, свідчить п.11.1 розд. XI. Особливості формування спадкових справ Правил нотаріального діловодства [16].

Щодо відкликання заяви про відмову від прийняття спадщини, то вона може

бути особисто подана консулу, або направлена поштою належним чином оформлена, тобто посвідчена (аргументація такого висновку висловлена вище).

Якщо заява про відмову від спадщини відкликана протягом строку, встановленого для її прийняття, то для особи наступають наслідки, які передбачені ст. 1273 ЦК України, тобто вона відновлює своє право на спадкування.

Важливість розглянутих процесуальних актів важко переоцінити не тільки

тому, що вони можуть стосуватися величезних спадщин, а й тому, що вони мають вплив на права громадян та інтереси держави, безпосередньо впливають на діяльність консулів і зумовлюють виникнення або припинення спадкових правовідносин. Наведене ж вище доводить, що при значній міграції по всьому світу українців питання діяльності консулів не достатньо конкретизовані і потребують удосконалення на підставі врахування наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. *Зайка Ю. О., Рябоконе Є. О.* Спадкове право. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – С. 232-268.
2. *Кухарев О. Є.* Спадкове право України. – К. : Правова єдність, 2011. – С. 95-107.
3. *Фурса С. Я.* Сучасні проблеми нотаріату / Правовий тиждень. – №51-52. – 2009. – 29 груд. ; *Фурса С. Я., Фурса Є. І.* Спадкове право : Нотаріат. Адвокатура. Суд. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2008. – 427-446.
4. *Зайцева Т. И., Крашенинников П. В.* Наследственное право. Комментарий законодательства и практика его применения. – М., Статут, 2001. – С. 49.
5. *Гущин В. В., Дмитриев Ю. А.* Свидетельство о праве на наследство / В кн. : Наследственное право и процесс. – М. : Изд-во «Эксмо», 2005. – С.162-189.
6. Закон України «Про нотаріат» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://rada.gov.ua>
7. Консульський статут України, затверджений Указом Президента України від 2 квітня 1994 р. № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon1.rada.gov.ua>
8. Положення про порядок вчинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах і консульських установах України, затверджене Наказом Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України 27.12.2004 р. № 142/5/310 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
9. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
10. *Грінченко О. О.* Особливості правового статусу консула при виконанні нотаріальних функцій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://liber.onu.edu.ua>
11. *Фурса С. Я., Фурса Є. І.* Класифікація нотаріальних проваджень / В кн. : Теорія нотаріального процесу. – К. : Алерта, Центр учбової літератури, 2012. – С. 327.
12. Спадкове право: практика застосування нотаріусами України. – Х. : ФОП Лисяк Л. С., 2012. – С. 299.
13. Там само. – С.300.
14. Там само. – С. 300.
15. *Фурса С. Я., Фурса Є. І.* Загальна характеристика провадження з посвідчення та за-свідчення безспірних фактів та теоретичний аналіз його складових / В кн. : Теорія нотаріального процесу / За заг. ред. Фурси С. Я. – К. : Алерта, Центр учбової літератури, 2012. – С. 333-334.
16. Правила ведення нотаріального діловодства, затверджені Наказом Міністерства юстиції України 22.12.2010 р. № 3253/5 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>